

IZLOŽBA

OD CVJETNICE DO USKRSA

ZADAR

Gradska knjižnica 19. – 24. ožujka

BIOGRAD NA MORU

Zavičajni muzej 26. – 31. ožujka

SPLIT

Stara gradska vijećnica 3. – 14. travnja 2012.

Manda Svirac

Od Cvjetnice do Uskrsa

Hrvatski običaji i priroda u Velikom tjednu

Zagreb, 2012.

Dr. sc. Manda Svirac

Od Cvjetnice do Uskrsa Hrvatski običaji i priroda u Velikom tjednu

U prigodi izložbe *Od Cvjetnice do Uskrsa* u Zadru, Biogradu na Moru i Splitu 2012. u organizaciji „Družine”, tekst Kataloga je temeljen na istraživanju znakova i poruka koje hrvatska tradicija čuva o uskršnjim običajima. Projekt *Iz narodne baštine hrvatskih krajeva*¹ omogućuje građu sustavno prikupljenu na terenu (zapise, slike,) sistematizirati, analizirati te predstaviti javnosti kroz izložbe pod naslovom *Od Cvjetnice do Uskrsa*. Od 2000. do 2012. bilo ih je četrnaest: Zagreb (tri), Novalja na otoku Pagu, Beli Manastir/Baranja, Babina Greda, Županja, Rovinj, Dragonožec, Bukevje i Gračani kod Zagreba, Slobodnica, Podravski Podgajci, Nard. Drugi dio teksta nadovezuje se kroz praćenje već objavljenih, uglavnom na jednom mjestu sabranih podataka za 19. i 20. st. drugih autora ponuđenih u knjizi Jasne Čapo Žmegač pod nazivom: *Hrvatski uskršnji običaji*. Ovdje se podcrtavaju atributi Velikog tjedna u povezanosti s prirodom i stoga će se postupak izmijeniti a nova saznanja će ih proširiti, dopuniti ili usmjeriti u nekom drugom pravcu.

Voda

Blagoslovljena voda

Postupci s vodom u hrvatskoj tradiciji će biti različiti od kraja do kraja ili mjesta u kojima ljudi žive posebice ako su uz rijeke, potoke ili more. Danas su se zadržali najviše u sjećanjima ili pisanim dokumentima, časopisima i knjigama te su sastavni dio hrvatske povijesti.

Ako prihvatimo tumačenje kako samo voda ima moć čišćenja od nečistoće “duše i tijela” (Čapo 77), onda

---

¹ Projekt je „Družine“ – Čuvara tradicije hrvatskih obiteljskih zadruga. Započeo je 1996. godine. Voditelj je dr. sc. Manda Svirac, a suradnici su bili studenti etnologije i kulturne antropologije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Građa se sistematizira, obrađuje a rezultati se od 2000. godine putem izložbi, koje uvijek prati tekst kataloga, predstavljaju javnosti. Za 2006. običaji su priređeni za scenu u Bukevju /Zagreb sa željom oživljavanja nekih zaboravljenih radnji, na njih podsjetiti jer su dio okružja u izvornom lokalnom govoru.

možemo tradicijske postupke s vodom povezati sa značenjem koje se u crkvenom kultu i u kršćanskoj liturgiji pridaje vodi kao simbolu očišćenja. U narodu će se pranje lica znakovito protumačiti kao čin za zdravlje, osobito zdravlje očiju, ljepotu lica. Kupanje u rijeci Cetini u Poljicima na jugu Hrvatske vrši se protiv bolesti, a postupak se obavlja u vrijeme uskrsnuća, tj. “razvezivanja zvona” na Veliku subotu i pjevanja Slava Bogu. Bitno je u tekućoj vodi (rijeci, moru) ili netom blagoslovljenoj vodi u obredima Velike subote učiniti tu gestu, jer se vjerovalo da pranje djeluje samo u času zvonjave.

Piti blagoslovljenu vodu i u njoj se oprati je najrašireniji običaj uz Jadransku obalu, osobito u Dalmaciji. Nosili su je u polje i čekali znak zvona za početak pranja.

Voda i cvijeće (i mlado žito)

Veoma je rašireno bilo pranje vodom u kojoj je cvijeće, najčešće ljubice, viola (Konavle, okolica Dubrovnika, Dalmatinska zagora), drijenak, bršljan ili neko drugo cvijeće (Lika, istočni Srijem). U izrekama koje upućuju na zdravlje, rast i postojanost a koje su zabilježene u Lici (Ivčević Kosa), možemo tražiti razlog: *Zdrav ko drinić* – Zdrav kao drijenak (drijen); *Lipa ko fjojlica* – Lijepa kao violica ili kao šeboj (šeboj=*Cheiranthus cheiri*); *Treperi i raste ko bršljan*.

Kod Hrvata Bunjevaca u Bačkoj, u Sinjskoj krajini i Poljicima u vodi je bilo cvijeće i mlado (zeleno) žito. Autorica Čapo Žmegač tvrdi da je običaj bio poznat u dinarskoj kulturnoj zoni te u jadranskoj zoni koja je bila pod dinarskim utjecajem pa je seobama također prenesen u panosno područje (Čapo 78).

Voda i jaja

Za vrijeme čina pranja vodom treba pojesti jaje, što se povezuje sa starim propisima zabrane jela jaja u korizmi (Sinj, Imotski, Vrljika). Ljuske jaja koja su se pripravljalala za Uskrs ili voda u kojoj su se kuhala ili hladila jaja za nošenje na blagoslov (Otok/Vinkovci) ostavljali su za pranje lica opet na zvuk zvona na Veliku subotu. To je bilo za one koji su ostali u domu. Drugdje se to radilo na uskršno jutro ili na Veliki petak (Gorski Kotar, Kastav/Rijeka, oko Buzeta u Istri). Zapis iz okolice Delnica (Gorski Kotar) donosi podatak da su ljuske bile od blagoslovljenih jaja. Time se usmjeruje na dvostruko djelovanje čina koji se obavlja u svetom vremenu za što služe blagoslovljeni predmeti. Polijevanje vodom, kako misli Čapo, izrazito je društveni čin mladića i djevojačka u Hrvata Bunjevaca. Odvijao se na Uskršni ponedjeljak i utorak radi zabave ili kao izraz zadovoljstva da se nekomu naštetiti.

Cvijeće, grančice, voćke

Zbog različitosti prirodnih uvjeta u područjima na kojima vjekovima žive Hrvati, postojale su razlike u vrsti grančica ili cvijeća nošenih u obredima na Cvjetnu nedjelju. U novije vrijeme maslinove grančice, koje su u prošlosti bile karakteristične samo za priobalje, istiskuju iz uporabe domaće biljke i cvijeće u kontinentalnim krajevima, npr. grančice vrbe u cvatu *-mace, cica mace, macoke, mucoki (Salix alba)*, drijen (*Cornus mas*), bršljan (*Hedera helix*) i cvijeće. Domaće su se kitice slagale najčešće iz vlastitog vrta ili ubrane u polju, na livadi ili u šumi. Suvremene maslinove grančice vjernici uglavnom kupuju, bilo dan ranije na nekom od sajмова ili istoga dana ispred crkve dolazeći na misu. Često puta novčani ni prilog namijenjen je u dobrotvorne svrhe.

“Dobro je na *Bilu subotu*² blagoslovit komad grane od divlje smokve” za zaštitu od groma (Poljica). Grančice masline i palme koje su se na nedjelju prije Uskrsa u priobalju nosile na blagoslov dale su ime i samoj nedjelji u tim krajevima. Od naziva *ulika*, za maslinu, nedjelja se naziva *Uličnica* u Istri, nešto južnije uz Jadran je *Maslinica*, *Maslinska nedija* kao rjeđi naziv od *Nedilja palama*, *Palminska nedilja*. Ima također i naziv *Cvitnica*, *Cvitna nedilja* kao uobičajeni naziv u svim ostalim krajevima u različitim lokalnim izgovorima: *Cvetnica*, *Cvitnica*, *Cvijeti*, *Cvjetnica*. Ondje gdje pravih palmi nije bilo, pod nazivom palma krio se svežanj maslinovih grančica ispletениh tako da izgledaju poput palme. Mogle su biti ispletene u obliku pletenice (Korčula, Zabraće/Šibenik) ili su se na suhu granu simetrično nabadali listići masline (Split), ili su se plele na način vjenčića s križem po sredini (Istra, Brač, Korčula). Grančice masline s bijelim golubicama bio je način ukrašavanja grančica malim izrađenim golubicama od smokvine srčike (Split i okolica, Korčula). *Palme* ukrašene vrpčama i svetim sličicama nosili su starješine kuće (veli Iž) kao znak ugleda: što je palma bila veća i ugled je rastao. U srednjoj Dalmaciji grane javora, ružmarina, tise, limuna ili naranče nošene su također na blagoslov. Vijenac spleten od klasova mladog žita za blagoslov za sada je usamljen podatak na Korčuli (Čare).

Šibe

Šibe su, posebice one ukrašene, služile djeci u obredima. Šibanje kao dio obreda bilo je poznato do II.

---

² *Bila subota* je Velika subota koja je u pojedinim krajevima dobila naziv po siru, maslu, jajima, koji su u korizmi bili zabranjeni za jelo.

vatikanskog koncila, a održavalo se na Veliku srijedu, Veliki četvrtak i Veliki petak poslijepodne na kraju obreda i pjevanja psalama. U Dalmaciji na otoku Hvaru to su zvali *Tuči barabana* aludirajući na Barabu koji se spominje u čitanjima tekstova o mucu i smrti Isusovoj: *Barabana tucimo, a Isusa pustimo* (Vodice/Šibenik i Veli Iž). U Slavoniji su na svršetku obreda mladi i djeca udarali po klupama ili po podu crkve najčešće lijepo ukrašenim šibama. Šibe su bile od lijeska ili vrbe s kojih se oguli vanjska kora te njome u jednakim razmacima oplete zavojito ili na križ bijela šiba. Nakon postupka dimljenja nad vatrom, vidljivi dio poprimi lijepu smeđu boju, a kad se odstrani opleteni dio, podloga je bijela. Dudove šibe zabilježene su u Srijemu. Osim ukrašavanja guljenjem, šibe su se ukrašavale tehnikom rezbarenja. U drugim krajevima su za taj običaj poslužile smokvine ili šipkove grane (Dalmacija), kamenje u Istri i na Krku, a buka se stvarala također pljeskanjem rukama ili udaranjem po klupi na Krku.

Tumačenja hrvatskih etnologa ovih postupaka idu u dva smjera: Gavazzi je dao usporedbu sa šibanjem na Mladence u božićnom vremenu, jer se i u uskrsnom vremenu radi o udaranju mladih nakon obreda; mladići udaraju dječake ili djevojke (iznimka je zabilježena u Istri, kada je u noći neka “jezičava baba” potajno bila šibana jer se nije uklapala u društvene norme ponašanja). Čapo se ipak zauzima za ulogu u druženju i za zabave među mladima i dodaje da su običaji u pučkim objašnjenjima bez sumnje povezivani s poviješću Isusove muke i smrti što potkrepljuje primjerom iz Sikirevaca (Slavonija). Govorilo se da šibanje simbolizira osvetu Židovima koji su bičevali Isusa. Postoji i povezanost s Herodom u izreci: *Iruda tuči*. Zapis s kraja 19. st. iz Otoka u Slavoniji daje razloge šibanja i povezuje s hranom odnosno s načinom prehrane u korizmi koja se za Uskrs treba promijeniti: *Dica kažu, da tuku tim šibama svoja posna jela, a ne Spasitelja, i vele: prvi dan tuku kiselicu, drugi dan gra, a treći kupus ili ...treba Korizmu tjerati*. I na kraju spomenimo značenje koje se pripisivalo ovim šibama nakon obreda. Ostaci šiba su se pokupili, nosili doma i zaboli u vrtovima, u Slavoniji najčešće uz mladi češnjak (vlastitio iskustvo), ili zaticali u voćnjak, pčelinjak, cvjetnjak. U Dalmaciji su se čuvala u kući cijele godine za zaštitu i gonjenje stoke. I mornari su ih zaticali za jarbol kao što su to činili i s palmama blagoslovljenim na Cvjetnicu. Razlika se nazire na temelju liturgije. Na Cvjetnicu se grančice blagoslovljavaju i nose u procesiji za vrijeme liturgije te potom ostavljaju na vidno mjesto u kući. Ove druge grančice (šibe), crkveni obred ne pretvara u *sacrum*, već im takvo značenje pridaju sami vjernici; one su za njih blagoslovljene jer su nošene u obredima Velikog tjedna i kao takve drže da mogu pomoći u svakidašnjici.

Postupanje s grančicom

Mjesto u domu kamo se ostavljaju i kroz godinu dana čuvaju blagoslovljene grančice ili palme je različito: ostavljaju se pod krov kod podravske Hrvata u Mađarskoj, stalno su na dohvat ruke, uz krevet žena (Otok/Vinkovci), u ormaru, zataknete za svetu sliku ili raspelo u sobi, zabodene u zemlju na polju ili u vrtu, u hambaru, staji ili na pčelinjaku. Osobe su ih također mogle nositi uza se, npr. listić su muškarci nosili cijele godine u džepu ili zaticali za odijelo (Istra), a neki su imali običaj da ih treba pojesti kao obvezni dio blagovanja blagoslovljene hrane na uskršno jutro. Mornari i ribari su ih stavljali na jarbole.

U Hrvatskom zagorju i okolici Zagreba blagoslovljeni drijenak je služio za izradbu kućnih potrepština: bičeva za tjeranje stoke na pašu, dijelova za tkanje, batića za pravljenje maslaca i vrhnja te klina na jarmu gdje je trebao pomoći u boljem smirivanju stoke pri poslu. Grančica se koristila pri pravljenju sira u Poljicima, pri kuhanju jela za blagoslov u Slavoniji. Grančicu je trebalo podijeliti također s pokojnima iz kuće pa su je nosili na grobove (okolica Splita, Brač, Sinjska krajina, Lika).

Etnolozi su postupke s blagoslovljenim grančicama najčešće tumačili kao simbolično prenošenje regeneracijske i zdravonosne moći prvoga proljetnog bilja na čovjeka (Gavazzi) što bi bili postupci iz pretkršćanskog vegetacijskog kulta. A moć se potencira svećenikovim blagoslovom što dovodi do prepletanja narodnih običaja i crkvenih obreda.

Vatra

Povezanost sacruma i prirode je još izražajna kod obreda na Veliku subotu oko blagoslova nove vatre koja se treba upaliti kresanjem ili trenjem drva. Na njoj se zatim upale gljive (guba) koje inače rastu na panju nekog drveta i tako užarene prenose u domove. Čapo dodaje: “Bilježi se kako prenošenje gube nije bilo samo zabavan, već i koristan čin jer su dječaci koji su raznosili blagoslovljenu vatru za uzvrat dobivali novac i jaja. Čak su se natjecali tko će raznijeti više vatre i dobiti više darova” (str. 103).

Prenošenje novoga ognja u krajevima uz Jadran bila je zadaća žena, ili u pojedinim slučajevima župnikova pomoćnika, sakristana. Na taj se način blagoslov iz liturgijskog prostora prenosi i u obitelji. Njome su kadili kuću, stajali na pčelinjaku za zdravlje i napredak, a nazivali su je i *sveta vatra* (u Srijemu). Bilo ju je potrebno zapaliti na kućnoj vatri prije kuhanja hrane koja će se nositi na blagoslov. To opravdava također darivanje vatre

susjedima, jer iako nisu mogli otići po nju, oni se trebaju pripremiti za uskrсну hranu što je veoma ukorijenjeno u običajima za Uskrs.

Na Veliku subotu u katoličkoj liturgiji paljenje nove vatre, novoga ognja dio je sadržaja liturgije koja simbolizira Krista koji je ustao na novi život, a i svjetlo koje nadvladava svaku tamu tako i onu koja se povezuje s grijehom (jer grijeh udaljuje od Boga, od svjetla³).

*Vuzemke*⁴ su bile vatre, koje se pale u noći Velike subote i gore često sve do uskrsnog jutra u zapadnim i središnjim krajevima Hrvatske i kod gradišćanskih Hrvata u Austriji. Za razliku od blagoslovljenog ognja za vrijeme liturgije Velike subote, one se ne blagoslovljavaju, ni nazivaju svetima. One su dio uskrsnih običaja u kojima se veliča priroda. Neki ih autori još nazivaju pastirskim vatrama jer su ih pripremali pastiri i jer *oni na to imaju pravo kao ljubimci Isusovi, jer su bili svjedoci kad se on, Sin Božji, u betlehemske štali rodio* (okolica Križevaca). U Loboru (Hrvatsko zagorje) stoku su vodili preko žara od krijesa. Njihova je osnovna konstrukcija bila od šiba i granja, drva ili kukuruzovine, a ponegdje i crnogorične grančice. Na Žumberku su pastiri takve “hrpe borovice” nazivali *vazmenkama*; sve je to dobro raspirivalo plamen vatre. Mladići koji su se trudili načiniti takvu vuzmenku, pokušavali su ih graditi što veće kako bi što dulje gorjele. I danas su se zadržale kao dio društvenog aspekta običaja i tradicije i okupljalište mladih.

Hrana

Blagoslov hrane opća je pojava kao dio uskrsnih običaja poznata kod Hrvata u ruralnim i urbanima sredinama. Ukrašene košarice (tanjuri ili pladanj) se, prema mjesnim običajima i crkvenoj praksi, nose na blagoslov na Veliku subotu ili na uskrsno jutro a upućuju na izravniji kontakt s prirodom. Košara pletena od šiba je osnovno pomagalo za prijenos hrane na blagoslov, uglavnom je pokrivena prekrivačem domaće izradbe.

Sadržaj košarice najčešće čine mesni proizvodi, slastice, jaja, kruh i uz Jadran osobito pecivo *pinca*, koje se danas, ali samo u uskrsnom vremenu, može nabaviti i u dućanima. Agrarne plodove - zrnje žita, kukuruza,

---

³ U početku bijaše Riječ, i Riječ bijaše kod Boga – i Riječ bijaše Bog... U njoj bijaše Život i Život bijaše svjetlo ljudima, i Svjetlo svijetli u tami... (Iv 1,1; 4-5).

⁴ Riječ *Vazam* sa značenjem Uskrsa je starija hrvatska riječ (od *vъzъm* još samo i srpska riječ sa značenjem uzeti ponovno mrsnu hranu nakon dugog razdoblja posta, Mažuranić, pretpisak 1975: 1523), nametnula je naziv ovim vatrama, a prema lokalnim govorima imamo: *vuzemke*, *vuzmice*, *vuzemlice*, *vazmenke*, *vuzmenice*. Medutim i danas se još u liturgiji uskrsnog vremena može čuti ta riječ u svih *pet Vazmenih predslavlja*: «Uistinu je dostojno i pravedno, pravo i spasonosno, da tebe, Gospodine, u svako doba, a osobito u ovo svečanje slavimo, kad je žrtvovan, naše vazmeno Janje» (Misna knjiga za narod, 1973: 189-190).

graha, tikve, dudovog svilac u Konavlima, bilježe stariji zapisi. Oni su se nakon blagoslova miješali s ostalim zrnjem koje je trebalo staviti u zemlju za bolji urod.

Od biljaka je značajan hren, koji je uglavnom samonikao i može se naći u vlastitom povrtnjaku ili voćnjaku; u gradskim sredinama kupuje se na sajmovima. U principu mora ga se pojesti prije ostaloga “na spomen muke” (Bunjevci u Bačkoj). Regionalno će biti *mlada ljutika* ili ljutić u Imotskoj krajini, mladi luk u Slavoniji, često i mladi češnjak; u Kastvu/Rijeka odmah po povratku s blagoslova bacalo se u zdenac malo mladog luka i soli. Šljivine grane su dio košarice u Varošu/Slavonski Brod.

U vrtove ili na polja negdje se bacao pepeo od sagorjelih ostataka blagoslovljene hrane, a negdje su se nespaljeni ostaci zakopali u vrt ili u polje za sitno bijelo cvijeće, ali i protiv nametnika na nasadima.

Nakon zajedničke molitve, domaćica daje svakom članu zajednice da pojede najprije cvijet drijenka blagoslovljene grančice na Cvjetnicu što treba donijeti blagoslov Božji s drveta i djelovati preventivno. Svi ovi postupci upućuju da su na prvom mjestu u životu vjernika Bog i molitva te razni simbolički postupci koji to pokazuju, ali i briga o sebi samima i o svemu što čovjeka okružuje i što ga u životu prati.

Zemlja

Zemlja i metaforička sličnost s biblijskim događajima naglašava poljodjelstvo i, na neki način, obvezuje ljude koji je obrađuju. Od Velikog četvrtka poslijepodne, na Veliki petak i Veliku subotu u zemlju se ne dira jer je Isus u njoj počivao. Poslijepodne na Veliki petak i Veliku subotu, međutim, dopušteno je (bilo) orati drugomu – siromahu, čovjeku bez volova što se tumači kao društvena solidarnost. Koliko se taj aspekt pomaganja drugomu i na koji način danas primjenjuje tih dana, valjalo bi istražiti. Na Veliki petak se ne hoda po zemlji pa je u Kupinečkom Kraljevcu, jugozapadno od Zagreba, zabilježeno da ljudi nisu hodali u cipelama s čavlima već u opancima “da se zemlja ne rani”, ili su na Veliki petak hodali po daskama (Petrčani/Zadar) i pazili da je ni stoka ne gazi “da ne bi zemlju vređalo”.

Postupci u vezi sa zemljom odnose se na tri dana prije Uskrsa a prema načelu metonimije vjeruje se da će različiti postupci tih dana imati posebno uspješne rezultate. Međutim već i na Cvjetnicu *lanjska grančica se pali, a pepeo se siplje po vrtu i dvoru, jer blagoslovljena grančica čuva obitelj i dom od svakoga zla i donosi blagoslov u kuću* (Zapis, Biograd na Moru 2012.) U Tkonu na otoku Pašmanu *pepeo bi se prosuo po konobi, kući, blagu u štali, vrtu i polju. Na njeno mjesto* (grančice koje u Nevidanama na istom otoku nazivaju „palme“ i ostavljaju u kuću, ali i nose na sve njive i zabodu u zemlju kako bi bolje rodile) *bi stavili novu blagoslovljenu grančicu da čuva kuću i ukućane od svakoga zla* (Zapis, Nevidane i Tkon 2012.). U svim krajevima uglavnom na Veliki četvrtak dobro je saditi povrće – krumpir, grah, krastavce..., tresti voćke, pucati na voćke, udarati voćke lijeskovim grančicama blagoslovljenim na Cvjetnicu. U Bukevju (Zagrebačka Posavina) 2005. godine zapisali smo da se na Veliki četvrtak sade krastavci ali i tikve s dugim vratom. One će služiti za izvlačenje vina iz bačve. Da bi vrat bio dulji, valja sjeme u zemlju pustiti kroz nogavicu od gaća što je posao muškaraca (gaće su dio muške nošnje). „Češće se u Svetom trodnevlju“, piše Čapo, „spominje praksa tresenja ili pucanja na voćke ne bi li bolje rodile“ negdje u trenutku odvezivanja zvona na Veliku subotu, negdje se moglo provoditi na Veliki petak. Zašto je tomu tako da dolazi do proturiječnosti, da se stječe dojam kako je nešto zabranjeno ali istodobno i preporučeno, „razrješuje se onim opisima u kojima se jasno navodi da se zemlja obrađuje ili da se sade određene biljke do posljednjega oglašavanja zvona ili za vrijeme njega, a da se opet može činiti kad se zvona ponovno oglase. Zapisi su često nejasni, možda i zato što je Crkva mijenjala termine održavanja obreda – u različitim razdobljima održavali su se ujutro, poslije podne ili pak navečer, ovisno o tome pomicalo se i zamiranje i ponovno oglašavanje zvona“.

Za četvrtak se tumači (u povezanosti s gromom) kako je još iz pretkršćanskih vremena općenito bio poznat kao dan gromovnika u Hrvata. Na taj se dan nije smjelo prati rublje i vješati na drvo da se suši jer bi to privuklo grom (Vinščak 59).

Sveta tri dana nude kršćanske događaje i tumačenja navedenih postupaka u svjetlu Isusova prijelaza iz smrti u život pa i postupci u narodu imaju funkciju obreda prijelaza. Kao prijelazno razdoblje, ono je uvijek opasno i moćno te u pučkom poimanju i ponašanju donosi razne zabrane i preporuke. Što se nekada u starijoj literaturi nazivalo običajima i pučkim vjerovanjima, ovdje se može nametnuti kao iskaz pučkog kršćanstva ili danas jednostavno teologija za narod.

Izdvojiti svakako treba lepezu simboličkih značenja u običajima kao i znakove pripadnosti kršćanskom kulturnom krugu. Među njima ima simbola koje je predložilo kršćanstvo, ali također i onih koji pripadaju zajedničkom dobru čovječanstva: vrba, maslina, lijeska, drijen, šipak, tisa, bršljan, smokva, palma, javor, limun, naranča, ružmarin, murva, šljiva.

Završimo čestitkom iz okolice Slavenskog Broda, a koju izgovaraju djevojke ili mlade žene – *snaše* kad se vrate s košarom svetenja iz crkve. Košaru postavje na stol izgovarajući:

***Sveto vam bilo svetenje,
I u domu zdravlje i veselje!***

Literatura

Biblija, Stari i novi zavjet, 1968. Stvarnost, Zagreb.

Biblijski leksikon, 1972. KS, Zagreb

Chevalier, J., Gheerbrant, A., 1987. *Rječnik simbola*, MH, Zagreb.

Čapo Žmegač, Jasna, 1997. *Hrvatski uskrсни običaji*, GM, Zagreb.

Gavazzi, Milovan, 1988. *Godina dana hrvatskih narodnih običaja*, 2. izdanje, Kulturnoprosvjetni sabor Hrvatske, Zagreb.

Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva, 1979.
urednik Anđelko Badurina, Zagreb.

Mažuranić, Vladimir, (1908-1922), pretisak 1975. *Prinosi za hrvatski pravno-povijestni rječnik*, JAZU, Zagreb.

Svirac, Manda, 2002. *Nakon susreta s pastirima*, “Družina”, Zagreb.

Svirac, Manda, 2007. *Običaji: Od Cvjetnice do Uskrsa, Lađa*, *Časopis za promicanje religioznog odgoja i vrjednota kršćanske kulture*, Godina 2, br. 1 (3), Glas Koncila, 26-33.

Vinšćak, Tomo, 2002. *Vjerovanja o drveću u Hrvata*, Naklada Slap, Jastrebarsko.

Terenski zapisi od 2000. do 2012.: Babina Greda, Beli Manastir/Baranja, Biograd na Moru, Budrovci, Bukevje kod Zagreba, Dragonožec, Kukljica otok Ugljan, Nevidane otok Pašman, Novalja otok Pag, Podravski Podgajci, Rovinj, Velika Kopanica, Županja, (Arhiv “Družine”).

Izloženi predmeti iz arhive „Družine“:

- Grančice za Cvjetnicu
- Škrebetaljka, čegrtaljka, šarane šibe za Veliki tjedan
- Uskrsna jaja iz Hrvatske i nekih krajeva Europe
- Prilozi za uskrsni stol
- Košare za blagoslov
- Slike iz fototeke "Družine"
- Literatura o Uskrsnim običajima – izbor
- Ženska nošnja iz Slavonije za Cvjetnicu, Veliki petak, Uskrs

Suorganizatori Izložbe:

GRADSKA KNJIŽNICA
ZADAR

Gradska knjižnica Zadar
Stjepana Radića 11b
23000 Zadar
Tel: 023/301-103
Fax: 023 / 315 857
gkzd@gkzd.hr
<http://www.gkzd.hr>

Zavičajni muzej Biograd na Moru
Obala kralja Petra Krešimira IV. 20
32210 Biograd na Moru
Tel: 023/383-721
Fax: 023/383-721
muzejbnm@vodatel.net
<http://www.biogradnamoru.hr>

Udruga Promotor

Udruga Promotor, Split
Tel 021 782 66

Na posudbi predmeta i pomoći kod ostvarenja izložbe zahvaljujemo KUD-ovima „Nevijana“ iz Nevidana, otok Pašman, „Kukljica“ iz Kukljice, otok Ugljan, „Kralj Tomislav“ Biograd na Moru te suradnicima Zvonimiru Maštroviću i Mileni Đurasović iz Zadra.

Impressum

Autorica teksta: dr. sc. Manda Svirac

Autorica izlozbe: Martina Mišetić

Izdavač: “Družina” – Čuvari tradicije hrvatskih obiteljskih zadruga, Filozofski fakultet, I. Lučića 3, 10000
Zagreb
www.druzina.hr

Za izdavača: dr. sc. Manda Svirac

Priprava i tisak: Tiskara Mar-tis, Vinkovci

ISBN: 953-97429-5-1

CIP dostupan ...

Naklada: 300 kom

